

MUSICOTERÀPIA AMB INFANTS I ADOLESCENTS AMB PROBLEMES PSÍQUICS. La importància de la Música en el tractament d'infants i adolescents amb malalties psíquiques

Claudia Mailahn

Musicoterapeuta llicenciada. Màster de Musicoteràpia

RESUMEN

Musicoterapia es el uso de la música y/o sus elementos musicales (sonido, ritmo, melodía y armonía) realizada por un musicoterapeuta calificado con un paciente o grupo, en un proceso creado para facilitar, promover la comunicación, las relaciones, el aprendizaje, el movimiento, la expresión, la organización y otros objetivos terapéuticos relevantes, para así satisfacer las necesidades físicas, emocionales, mentales, sociales y cognitivas. La Musicoterapia tiene como fin desarrollar potenciales y/o restaurar las funciones del individuo de manera tal que éste pueda lograr una mejor integración intra y/o interpersonal y consecuentemente una mejor calidad de vida a través de la prevención, rehabilitación y tratamiento. (Definición de la Federación Mundial de Musicoterapia)

ABSTRACT

Music Therapy is the use of music and/or its musical elements (sound, rhythm, melody and harmony) by a qualified music therapist, with a client or group, in a process designed to facilitate and promote communication, relationships, learning, mobilisation, expression, organisation and other relevant therapeutic objectives in order to meet physical, emotional, mental, social and cognitive needs. Music Therapy aims to develop potentials and/or restore functions of the individual so that he or she can achieve better intra and/or interpersonal integration and, consequently, a better quality of life, through prevention, rehabilitation or treatment. (Definition of the World Federation of Music Therapy)

La música té una gran importància en la vida de cadascú. Aporta vitalitat i creativitat. La música crea identitat, transporta emocions i estats sentimentals, significa un trànsit cap al propi jo, ofereix un espai per a imaginacions i fantasies i fomenta comunicació i contacte.

Els infants i els adolescents travessen durant la seva evolució diferents estadis i fases. Els seus possibles problemes i dificultats, si no són tractats, poden convertir-se en trastorns crònics, que influeixen profundament la vida de l'infant i de l'adolescent en el seu entorn.

Dificultats en l'àmbit de l'expressió, de la capacitat de comunicació o de contacte, de la concentració, de l'atenció, de la motricitat i de les emocions serien alguns d'aquests trastorns.

Els infants i els adolescents tenen sempre una relació intensa i molt especial amb la música. Aquesta els proporciona no sols diversió i alliberament de tensions sinó també un entorn on sentir-se entesos i protegits. En l'àmbit musical troben suport i estructura per expressar els seus problemes emocionals i de comunicació.

En els temps actuals, en què en la societat augmenta constantment la pressió per al progrés, per al treball, per al rendiment, per a l'exigència i per a la competitivitat, augmenten també els problemes psíquics dels infants i adolescents.

Els trastorns psíquics perjudiquen greument la vida de les persones i necessiten ser tractats amb una ajuda externa. Quan s'ha perdut la capacitat d'expressar verbalment els sentiments i els problemes, la música pot ser un camí cap a la solució del trastorn. Quan la parla no està desenvolupada prou com per fer conscient el trastorn, la música, amb les seves funcions terapèutiques, pot ser un mitjà que

obri les portes de l'expressió i de la comunicació verbal.

La Musicoteràpia és un tractament creatiu i comunicatiu, en el centre del qual hi ha l'activitat musical.

Molts trastorns psíquics van acompanyats de la limitació o pèrdua de percebre, vibrar, experimentar, i de la pròpia creativitat i flexibilitat. La música amb les seves característiques sonores, rítmiques i melòdiques provoca estimulació i així la necessitat de expressar-se. Els instruments sonen i ressonen i formen part de la comunicació. Per això la música té una rellevància tan important en la vida dels infants i joves. El instrument és el remei de la expressió de la persona i l'actitud de tocar substitueix la parla. A través d'improvisacions lliures, de cançons i de contes musicals s'expressa el caràcter de la persona amb les seves emocions.

Així trobem camins per millorar l'estat emocional, la concentració, l'expressió, l'autoestima, la comunicació, el contacte i la motricitat.

A través de diferents tècniques - actives o receptives, individuals o grupals - la Musicoteràpia crea un espai acollidor i protector, que possibilita que el pacient prengui confiança i, per mitjà d'improvisacions musicals lliures, s'obri.

D'aquesta manera es redefeix el concepte musical. La música significa no tan sols escoltar, repetir i interpretar, sinó també crear una nova expressió personal.

Amb aquesta expressió musical pròpia es torna audible la personalitat amb els seus recursos i trastorns, i el fet que aquests es tornin conscients constitueix el centre del procés terapèutic. S'estimula l'autopercepció i llavors és possible tractar els trastorns i

els conflictes interns.

La Musicoteràpia és indicada en aquelles afeccions en les quals l'expressió verbal, a causa de la malaltia, no és present, en aquelles en què la parla no és suficient per fer conscient el trastorn, en aquelles on aquest més aviat es consolida a través de la parla en lloc de alleugerir-se, en aquelles en què es necessita un espai múltiple de comunicació per a les emocions, en aquelles on la capacitat de jugar ha desaparegut.[1]

El tractament de Musicoteràpia està indicat en les següents malalties, que pertanyen a la psicopatologia d'infants i adolescents:

- Trastorns de comportament social
- Trastorns del comportament social que comencen habitualment en la infància/adolescència (trastorns hipercinètics, de l'activitat i de l'atenció)
- Mutisme
- Trastorns disocials
- Trastorns de la conducta alimentària (bulímia, anorèxia)
- Trastorns de les emocions (fòbies, angoixes)
- Trastorns somatomorfs
- Trastorns generalitzats del desenvolupament (autisme)
- Trastorns de tics
- Esquizofrènia hebefrènica, trastorns esquizotípics, trastorns psicòtics

Algunes d'elles cal tractar-les clínicament en equips terapèutics, i no ambulantment.

FUNCIONS TERAPÈUTIQUES DE LA MÚSICA

Les funcions terapèutiques de la música són les següents:[2]

- **Protegir, acollir:**
La música funciona com una "catifa sonora", un "espai musical" on no s'exigeix cap rendiment al pacient. Dintre d'aquest espai ja hi ha contacte sense posar-se directament en contacte. No es demana imitació, per això aquest nivell de Musicoteràpia és adequat per a persones amb trastorns molt greus sense cap capacitat d'imitar ni comunicar.
- **Integrar:**
A través de cançons que descriuen el que l'infant fa en aquest moment, la música aconsegueix que el nen sigui conscient de la seva activitat.
- **Catalitzar:**
La música possibilita la regulació dels afectes propis. És un moment que apareix sovint en el procés terapèutic. S'expressen i es viuen emocions. Així es poden experimentar les forces pròpies i es redueixen tensions internes.
- **Donar ressonància emocional:**
La música és com un mirall de la personalitat del nen i així aquesta es fa conscient.
- **Ser objecte de trànsit:**
La música o els instruments possibiliten el trànsit entre "el jo" i "l'altre".
Es funcionalitzen els instruments.
La música substitueix una persona.
- **Ser objecte intermediari:**
La música és com un pont entre les persones.
- **Fomentar recursos**

• Donar identitat sociocultural

En les intervencions apliquem aquestes funcions terapèutiques de la Música per assolir els objectius terapèutics. Per exemple, les següents són unes possibles intervencions musicoterapèutiques en el trastorn generalitzat del desenvolupament, autisme:

F 84 Trastorns generalitzats del desenvolupament

F 84.0 Autisme infantil

F 84.1 Autisme atípic

Indicació de la Musicoteràpia	Funcions terapèutiques de la música
<ul style="list-style-type: none"> • Actitud repetitiva amb rituals d'obsessió, relació amb objectes poc habituals, fixació en parts no funcionals de joguines. 	<ul style="list-style-type: none"> • La música pot donar una estructura segura. El terapeuta mostra, a través d'intervencions musicals protectores, que accepta l'actitud del nen. Per no sobrecarregar el pacient amb activitats directives aquest ha de poder funcionalitzar els instruments i el terapeuta. Això seria un pas cap a l'autopercepció com a base per a una relació intersubjectiva.
<ul style="list-style-type: none"> • Moviments corporals repetitius (estereotípics) 	<ul style="list-style-type: none"> • El terapeuta té una actitud psicomotriu repetitiva i l'acompanya musicalment, donant contacte musical a l'infant. Així es desenvolupa seguretat en la relació interpersonal i l'infant es veu en un "mirall musical".
<ul style="list-style-type: none"> • Senyals d'estrès afectiu en situacions de canvis petits. 	<ul style="list-style-type: none"> • La Música pot fer minvar la por a través del seu caràcter ritual.
<ul style="list-style-type: none"> • Dèficit d'imitació social (mímica, gestos, discapacitat per a una comprensió social) 	<ul style="list-style-type: none"> • El terapeuta pot reflectir l'actitud i els afectes musicalment per provocar llur regulació.
<ul style="list-style-type: none"> • Discapacitat de comunicar (falta de comunicació social) 	<ul style="list-style-type: none"> • La música provoca una reacció emocional i així facilita l'expressió preverbal.(Funció de catalitzar) • Per desenvolupar la parla i la capacitat de simbolitzar es necessita un treball intermodal, és a dir, la connexió i la coherència entre els sentits. • L'actitud musical sempre enforteix o provoca capacitat de percepció sensual/motriu i la integració dels impulsos. • La música aporta estimulació basal a través de so i de ritme.

La Musicoteràpia no s'aplica només en l'àmbit del tractament clínic i ambulatori, sinó que també té caràcter de prevenció. Amb ella evitem el desenvolupament i l'agreujament de problemes i dificultats.

Això implica sobretot el treball en escoles i en escoles de música. O bé es pot oferir com a activitat extraescolar complementària o bé integrada en la classe de música. Això, però, només es pot anomenar Musicoteràpia si és portat a terme per un musicoterapeuta professional, tot i que professorat amb la corresponent formació podria fer servir tècniques musicoterapèutiques a classe.

Entre elles es troben, per exemple, les tècniques receptives, és a dir, aquelles que consisteixen en l'audició per part d'alumnes de música escollida pel professor o terapeuta. Aquesta música ha de

tenir per objectiu fomentar un procés de relaxació que permeti imaginar o associar.[3]

Una altra tècnica que es podria aplicar a l'escola seria, per exemple, la improvisació musical lliure, feta sobre un tema que sigui actual per a la classe o per al grup. Això faria possible la comunicació no-verbal entre els escolars, la qual pot aportar solucions a conflictes i un nou ordre dins de la dinàmica de la classe.

La música pot en aquest context aconseguir grans canvis, per exemple, en la dinàmica del grup influïnt positivament en desajustaments, i no tan sols tractar preventivament peculiaritats psíquiques, sempre que no siguin greus, de l'alumnat.

El fet, però, que el professorat a través d'aquest treball es veu abocat a un doble paper, el de professor, que ha de fer una tasca pedagògica, i el de terapeuta, que es dirigeix a les necessitats de l'alumnat d'una manera molt diferent, cal veure'ls críticament.

La Música expressa allò que no es pot dir amb paraules i no hauria de restar en silenci.

Victor Hugo

Notes:

[1]G.K.Loos, Musicoterapeuta alemanya (1916-2000)

[2]I.Frohne-Hagemann,H.Pless-Adamczyk: Indicació de Musicoteràpia en problemes psíquics d'infants i adolescents. Diagnòstic musicoterapèutic i classificació segons CIE 10. 2005. Ed.Vandenhoeck & Ruprecht. (en alemany, capítuls traduïts al castellà)

[3]H.Bonny: (1978a, 2002). GIM (Guided Imagery and Music) Monograph #1: Facilitating GIM Sessions. Salina, KS, Bonny Foundation. In Summer (2002) Music and Consciousness. Barcelona Pub

Referències Bibliogràfiques:

- Alvin, J. (1978) Music for the autistic child
- Alvin, J.(1993) Musicoterapia para el niño disminuido
- Alvin, J.(1997) Musicoterapia
- Frohne-Hagemann, I.; Pless-Adamczyk, H. (2005) Indikation Musiktherapie bei psychischen Problemen im Kindes-und Jugendalter. Musiktherapeutische Diagnostik und Manual nach ICD 10. Vandenhoeck & Ruprecht.
- Mailahn, C. ;Frohne-Hagemann, I. (1999) "Problemes d'independència i autonomia en adolescents amb anorèxia" (Ablösung-Abnabelungspobleme bei Jugendlichen), en U.Haffa-Schmidt,D.v.Moreau,a.Wölfl: Musiktherapie mit psychisch kranken Jugendlichen Editorial Vandenhoeck&Ruprecht.
- Hegi, F. (1986) Improvisation und Musiktherapie, Ed.Junfermann.
- Nordorff-Robbins (1975) Therapy in Music for handycapped children.
- Gertrud Orff: Orff Music Therapy Active Furthering of the Development of the Child Schott, 1981.
- Pellizari, P.C.; Rodriguez, R.(2005) Salud, Escucha y Prevención-Musicoterapia Preventiva Psicosocial. Ediciones Universidad Del Salvador.
- Stern, D. (2005) El Mundo Interpersonal Del Infante. Paidós.
- Tisera-López, G. (1996)Anorexia, Bulimia, Musicoterapia y otros aportes. Homo Sapiens Ediciones, Argentina.
- Wigram, T. Microanálisis in Musicotherapy, Edited by T.Wosch and T.Wigram.
- Wigram, T. (2005) Improvisación, métodos y técnicas para clínicos, educadores y estudiantes de musicoterapia. Colección música arte y proceso.
- Winnicott, D.W. (1982) Playing an Reality, Routledge; 1 edition (September 30, 1982)

